NN 26/2022 (3.3.2022.), Strategija poljoprivrede do 2030.

HRVATSKI SABOR

Na temelju članka 7.a stavka 5. Zakona o poljoprivredi (»Narodne novine«, br. 118/18., 42/20., 127/20. i 52/21.) Hrvatski sabor na sjednici 25. veljače 2022. donio je

STRATEGIJU POLJOPRIVREDE DO 2030.

SAŽETAK

U suradnji s predstavnicima hrvatskog poljoprivredno-prehrambenog sektora usuglasili smo sljedeću viziju razvoja poljoprivrede: »proizvoditi veću količinu visokokvalitetne hrane po konkurentnim cijenama, održivo upravljati prirodnim resursima uz povećanje otpornosti na klimatske promjene te doprinijeti poboljšanju kvalitete života i povećanju zaposlenosti u ruralnim područjima«.

Vizija razvoja poljoprivrede oblikovana je u četiri strateška cilja: 1) povećanje produktivnosti i konkurentnosti poljoprivredno-prehrambenog sektora; 2) jačanje održivosti i otpornosti poljoprivredne proizvodnje na klimatske promjene; 3) obnova ruralnog gospodarstva i unaprjeđenje uvjeta života u ruralnim područjima; i horizontalni cilj 4) poticanje inovacija u poljoprivredno-prehrambenom sektoru.

Svaki od strateških ciljeva povezan je s nekom od razvojnih potreba hrvatske poljoprivrede. Da bi se one ispunile, osmišljene su intervencije prikazane u planu provedbe. Aktivnosti će se realizirati putem ciljanih mjera financiranih iz državnog proračuna Republike Hrvatske ili sredstava proračuna Europske unije u skladu s budućim strateškim planom za zajedničku poljoprivrednu politiku (ZPP).

Svi strateški ciljevi usmjereni su na unaprjeđenje ruralnog gospodarstva, a njihovo ispunjenje doprinijet će cjelokupnom gospodarskom razvoju Hrvatske. Strategija poljoprivrede do 2030. (u daljnjem tekstu: Strategija) sugerira da će se to ostvariti povećanjem produktivnosti poljoprivrede na okolišno i klimatski održiv način, uz jačanje veza između proizvodnje i tržišta te stvaranje novih radnih mjesta u ruralnom gospodarstvu. Strategija daje veliki naglasak na inovacije kao ključan čimbenik za unaprjeđenje gospodarskog razvoja poljoprivrede.

Strategija je oblikovana u procesu planiranja temeljenog na dokazima, koji uključuje ekonomsku analizu i savjetovanja s dionicima. Strategija predstavlja okvir za intervencije u sektoru u okviru ZPP za razdoblje 2021. – 2027. Strategija također uzima u obzir odgovarajuće ciljeve, prioritete i mjere iz područja klimatskih promjena[1](Vidjeti Strategiju prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu (»Narodne novine«, broj 46/20.) te Strategiju niskougljičnog razvoja Republike Hrvatske do 2030. s pogledom na 2050. godinu (»Narodne novine«, broj 63/21.).)

te je komplementarna s drugim strategijama, primjerice sa strategijom iz područja prostornog razvoja.[2](Strategija prostornog razvoja Republike Hrvatske (»Narodne novine«, broj 106/17.))

Sve aktivnosti u sklopu ove Strategije doprinosit će širim razvojnim ciljevima Hrvatske. Među njima je integrirani teritorijalni razvoj ruralnih područja, kako bi se unaprijedila koordinacija i komplementarnost između intervencija u ruralnim područjima. Sve aktivnosti planirane ovim aktom strateškog planiranja u skladu su s novim smjerovima EU-a u okvirima Zelenog plana, strategije »od polja do stola« i Strategije za bioraznolikost do 2030.

Osnovni je zahtjev Strategije učinkovitije korištenje javnih sredstava kroz bolje usmjeravanje poljoprivrednih potpora i sredstava za ruralni razvoj. Hrvatska ima velik potencijal unaprijediti rezultate svoga poljoprivrednog sektora i ruralnog gospodarstva, a ovaj akt strateškog planiranja daje smjernice i opisuje provedbene mehanizme koji će voditi taj proces transformacije i pomoći zemlji da pretvori svoj poljoprivredni sektor u pokretač gospodarskog rasta.

1. UVOD

Zakonom o poljoprivredi (»Narodne novine«, br. 118/18., 42/20., 127/20. i 52/21.) propisano je da se strategijom poljoprivrede utvrđuje vizija razvoja, strateški ciljevi i prioriteti hrvatske poljoprivrede te aktivnosti za njihovo ostvarenje. U skladu s odredbama Zakona o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (»Narodne novine«,

br. 123/17), strategija poljoprivrede je dugoročna nacionalna sektorska strategija. Strategija poljoprivrede je ujedno jedan od akasta strateškog planiranja kojim se podupire provedba Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine (»Narodne novine«, broj 13/21.) i Strateškog cilja 9. Samodostatnost u hrani i razvoj biogospodarstva u okviru »Zelene i digitalne tranzicije« kao jednog od četiri razvojna smjera koji će pridonijeti ostvarenju vizije Hrvatske 2030. godine.

Strategija donosi viziju i plan provedbe strateške transformacije poljoprivrede i ruralnog prostora u Hrvatskoj za razdoblje do 2030. Ovaj akt strateškog planiranja je temelj za izradu, provedbu, praćenje i evaluaciju svih daljnjih strateških dokumenata i planova za poljoprivredu i ruralni razvoj nakon 2020. Njime se daje osnova za izradu budućeg Strateškog plana u okviru ZPP-a, koji se mora pripremiti u skladu sa zahtjevima koji će vrijediti u proračunskom razdoblju EU-a do 2027. Strategija sadrži viziju i plan strateške transformacije sektora ne samo na razini poslovanja poljoprivrednih gospodarstava, nego razmatra izazove, mogućnosti i sudionike koji utječu na širi poljoprivredno-prehrambeni sektor *(»više od farme«),* uključujući poljoprivrednu proizvodnju, preradu, distribuciju proizvoda, tržište i zahtjeve potrošača (»od *polja do stola«).*

Strategija uzima u obzir strateške okvire sektora te iz teritorijalnih, nacionalnih i EU procesa strateškog planiranja. Prvo, Strategija objedinjuje ishode opsežnih dijagnostičkih analiza i savjetovanja s predstavnicima sektora, koje je Svjetska banka provela u sklopu projekta Strateška transformacija poljoprivrede i ruralnog prostora (STARS RAS)[3] (https://poljoprivreda2020.hr)

. Uz to, Strategija uzima u obzir strateške smjerove određene zakonodavnim prijedlozima ZPP-a za razdoblje do 2027., ESIF-e i program Obzor Europa te je usklađena s prioritetima Europskog zelenog plana i pratećih dokumenata.[4](Europski zeleni plan: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_hr; strategija »od polja do stola«: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/farm-fork_hr; Strategija za bioraznolikost 2030.: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/eu-biodiversity-strategy-2030_hr)

Strategija podupire ambiciju Europskog zelenog plana usmjerenog na preobrazbu europskog gospodarstva na gospodarstvo bez emisija stakleničkih plinova na način da će se (i) dodatno smanjiti emisije stakleničkih plinova koje dolaze iz poljoprivrednog sektora te ojačati njegova sposobnost prilagodbe klimatskim promjenama; (ii) mobilizirati sektor za prijelaz na kružno gospodarstvo; (iii) iskoristiti mogućnosti digitalnih i biotehnologija te (iv) preobraziti poljoprivredno-prehrambene sustave kako bi postali isporučitelji sigurne visokokvalitetne hrane, pokretač boljeg života u ruralnim područjima te jamac očuvanja ekosustava i bioraznolikosti.

Širok pristup poljoprivredno-prehrambenom sektoru usvojen u ovom aktu strateškog planiranja uvažava načela Strategije Europske komisije »od polja do stola«.

Strategija prikazuje prilike, strateške ciljeve, potrebe i ciljane intervencije za transformaciju poljoprivredno-prehrambenog sektora u Hrvatskoj. Strategija je usredotočena na iskorištavanje razvojnih prilika za hrvatski poljoprivredno-prehrambeni sektor te na uspostavljanje okvira upravljanja temeljenog na rezultatima, u kojem su strateški ciljevi, potrebe i intervencije eksplicitni i temeljeni na dokazima. Uspostavljene su jasne i logične veze između predloženih strateških ciljeva i potreba te je predložen plan provedbe intervencija. Strateški ciljevi, potrebe i intervencije utvrđeni su na temelju (i) opsežnih dijagnostičkih analiza; (ii) određivanja najvažnijih čimbenika koji utječu na rezultate poljoprivredno-prehrambenog sektora; (iii) analize odabranih poljoprivrednih podsektora koju su proveli Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek Sveučilišta u Osijeku i (iv) procesa određivanja prioriteta poljoprivredne politike, koji je obuhvatio i savjetovanja s predstavnicima sektora.

Struktura akta strateškog planiranja: Nakon predstavljanja stanja u sektoru (Poglavlje 2.) i vizije razvoja (Poglavlje 3.), akt strateškog planiranja naglašava glavne prilike za razvoj hrvatskog poljoprivredno-prehrambenog sektora (Poglavlje 4. i Dodatak II.), nakon čega slijedi pregled strateških ciljeva, prioriteta i potreba sektora (Poglavlje 5.). Zatim se navode provedbeni mehanizmi za ispunjavanje potreba sektora u obliku predloženog plana provedbe intervencija (Poglavlje 6.), uključujući i kako se te intervencije mogu prenijeti u odabrane podsektore (Dodatak III.). Navedene su veze između strateških ciljeva i potreba prikazanih u ovoj Strategiji te budućeg Strateškog plana u okviru ZPP-a (Poglavlje 7.). Naposljetku, Strategija nudi okvir za praćenje i evaluaciju rezultata organiziran prema relevantnim pokazateljima uspješnosti (Poglavlje 8.), naznaku raspoloživih financijskih sredstava iz EU izvora financiranja (Poglavlje 9.) te informaciju o učinku provedbe Strategije na okoliš i ekološku mrežu, s pregledom mjera predostrožnosti i ublažavanja (Poglavlje 10.).

2. STANJE POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENOG SEKTORA

Hrvatska ima dobar potencijal pretvaranja svog poljoprivredno-prehrambenog sektora u modernu djelatnost koja potiče gospodarski rast, stvara radna mjesta i osigurava prihod u ruralnim zajednicama. Uočeni gospodarski trendovi, detaljno su iskazani u dokumentu Stanje sektora i analiza javnih izdataka za poljoprivredu i ruralni razvoj, koji je rezultat

opširne analize hrvatskog poljoprivredno-prehrambenog sektora. Svi dokumenti koji su proizašli iz analize sektora dostupni su na poveznici https://poljoprivreda2020.hr, a u nastavku se daje sažetak pregleda stanja i preporuka prikazanih u tim dokumentima.

Obilježja hrvatskog poljoprivrednog sektora

U 2020. primarni sektor (uključujući ribarstvo i šumarstvo) u ukupnom BDP-u Republike Hrvatske činio je 3,3% i zapošljavao je 6,2% radne snage, što je više od prosječnog udjela na razini Europske unije (u 2020. prosječan doprinos primarnog sektora Europske unije u BDP-u iznosio je 1,7%, a zapošljavao je 4,5% radne snage). Nakon pristupa Europskoj uniji poteškoće u prilagodbi novim gospodarskim okolnostima doprinijele su lošijim rezultatima poljoprivrednog sektora u odnosu na ostatak gospodarstva. U razdoblju od 2008. do 2017. bruto poljoprivredna proizvodnja u prosjeku je padala za 3,7% svake godine, dok je bruto dodana vrijednost (u daljnjem tekstu: BDV) poljoprivrednog sektora u prosjeku padala za 4,3% svake godine. Od 2018. poljoprivredna djelatnost Republike Hrvatske bilježi oporavak te je za 2020. procijenjen rast vrijednosti poljoprivredne proizvodnje od 7% i rast BDV-a od 12,4%.

U proizvodnoj strukturi Republike Hrvatske prevladavaju kulture niske vrijednosti (na oko 60% obradivih površina proizvode se žitarice) što ograničava veću produktivnosti zemljišta. U razdoblju od 2008. do 2017. produktivnost zemljišta mjerena kao bruto poljoprivredna proizvodnja po korištenoj poljoprivrednoj površini na godišnjoj razini u prosjeku se smanjivala za 5,2%, a mjerena kao BDV po korištenoj poljoprivrednoj površini na godišnjoj razini u prosjeku se smanjivala za 6,2%. U promatranom razdoblju bilježi se i smanjenje produktivnosti rada. Produktivnost rada mjerena bruto poljoprivrednom proizvodnjom po godišnjoj jedinici rada u prosjeku se na godišnjoj razini smanjivala za 1,9%, dok mjerena BDV-om po godišnjoj jedinici rada u prosjeku se na godišnjoj razini smanjivala za 2,6%.

U razdoblju od 2017. do 2019. produktivnost zemljišta mjerena kao bruto poljoprivredna proizvodnja po korištenoj poljoprivrednoj površini na godišnjoj razini u prosjeku je rasla za 4,5%, a mjerena kao BDV po korištenoj poljoprivrednoj površini na godišnjoj razini u prosjeku rasla je za 6,5%. U promatranom razdoblju produktivnost rada mjerena bruto poljoprivrednom proizvodnjom po godišnjoj jedinici rada u prosjeku na godišnjoj razini raste za 3,1% dok mjerena BDV-om po godišnjoj jedinici rada u prosjeku se na godišnjoj razini smanjivala za 5,1%.

Prema dostupnim privremenim podacima produktivnost zemljišta mjerena kao bruto poljoprivredna proizvodnja po korištenoj poljoprivrednoj površini, u 2020. odnosu na 2019. je veća za 4,6%, a mjerena kao BDV po korištenoj poljoprivrednoj površini veća je za 7,1%. Produktivnost rada u 2020. mjerena bruto poljoprivrednom proizvodnjom po godišnjoj jedinici rada, prema privremenim podacima za 2020. ostvarila je rast od 4,7%, dok je mjerena BDV-om po godišnjoj jedinici rada ostvarila rast od 7,3%.

Većinu hrvatskih poljoprivrednika karakterizira niska produktivnost, loše vođenje poslovnih evidencija, slabo planiranje i vođenje poslovanja, nedovoljno osiguranje i slaba povezanost s vrijednosnim lancem te ih se, od strane komercijalnih kreditnih institucija, percipira kao visokorizična i slabo isplativa ulaganja čime im je pristup kapitalu za financiranje investicija ograničen. Nedostatak ulaganja u kapital, tehnologiju, istraživanje i razvoj dodatno koči produktivnost.

Ukupni izdaci za istraživanje i razvoj u Republici Hrvatskoj su niski. U razdoblju od 2008. do 2017. u prosjeku je izdvojeno 0,81% BDP-a (pri čemu na poslovni sektor otpada 0,41%), u usporedbi s 2% u Europskoj uniji te zaostaje za svojim glavnim regionalnim i globalnim konkurentima u području poljoprivrednog istraživanja i razvoja. U 2018. i 2019. bilježi se rast izdataka za istraživanje i razvoj u Republici Hrvatskoj, no i dalje zaostaje za prosjekom Europske unije. U 2019. izdvojeno je 1,11% BDP-a, što je polovica iznosa na razini Europske unije.

Republika Hrvatska je neto uvoznik poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. Iako se nakon pristupanja Europskoj uniji bilježi kumulativan rast izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, u razmjeni svih kategorija glavnih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda bilježi se trgovinski deficit. U 2020. deficit robne razmjene poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iznosio je 873,6 milijuna eura, a najveći deficit ostvaren je razmjenom mesa (269,6 milijuna eura), mliječnih proizvoda, jaja, meda i mesnih prerađevina (173 milijuna eura), hrane za životinje (163,5 milijuna eura), voća i orašastih plodova (162,9 milijuna eura), pića, alkohola i octa (96,1 milijun eura), proizvoda od žitarica, brašna, škroba, uključujući pekarske proizvode (93,2 milijuna eura), povrća (87,4 milijuna eura) te proizvoda od povrća i voća (63 milijuna eura). Promatrano prema tržištima razmjene, najveći trgovinski deficit ostvaruje se u razmjeni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda s državama Europske unije (u 2020. ostvaren je deficit u iznosu od 1,21 milijarda eura) dok se u razmjeni s državama članicama CEFTA-e i EFTA-e ostvaruje suficit (u 2020. ostvaren je suficit u iznosu od 305,8 milijuna eura). Prema indeksu konkurentnosti Republika Hrvatska spada u skupinu konkurentnih država u proizvodnji kukuruza, šećerne repe, suncokreta, soje, malina, višanja, lješnjaka, paprike i živih životinja, međutim niti jednom proizvodnjom ne svrstava se u skupinu vrlo konkurentnih država. Niska konkurentnost doprinosi osjetljivosti sektora na fluktuacije i na trend pada cijena što se izrazito nepovoljno odražava na male poljoprivrednike i proizvodnju usmjerava prema velikim poljoprivrednicima.

Hrvatski poljoprivrednici su uglavnom mali (70% poljoprivrednika obrađuje manje od 5 ha poljoprivrednog zemljišta) i karakterizira ih fragmentirana proizvodnja usmjerena na proizvode niske vrijednosti te pretežito sudjeluju u kratkim vrijednosnim lancima. Proizvodi neujednačene kvalitete i veći troškovi poslovanja dodatno slabe njihov pregovarački položaj te je za njegovo jačanje u odnosu na prerađivačku industriju, koja je vrlo koncentrirana (1,26% poduzeća stvara 62% ukupnih prihoda), nužno povećati razinu udruživanja poljoprivrednih proizvođača (u 2016. svega 0,23% evidentiranih proizvođača organizirano je u zadruge). Udruživanje poljoprivrednih proizvođača moglo bi potaknuti ulaganja u izgradnju kapaciteta za skladištenje i pakiranje proizvoda te razvoj distribucijskih kapaciteta za rashlađene proizvode.

Prema podacima FADN istraživanja [5](FADN (engl. Farm Accountancy Data Network) je Sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka u sklopu kojeg se provodi istraživanje u kojem se prikupljaju podaci s reprezentativnog uzorka tržišno orijentiranih poljoprivrednika. Sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka je instrument Europske komisije za procjenu dohotka poljoprivrednih gospodarstava i utjecaja Zajedničke poljoprivredne politike na njegovo stvaranje.)

iz 2016. hrvatske poljoprivrednike karakterizira značajna tehnička neučinkovitost, sa srednjim rezultatom učinkovitosti od 0,30[6](Rezultat učinkovitosti od 0,3 ukazuje da prosječan poljoprivrednik iz FADN uzorka može ostvariti istu proizvodnju koristeći 70 % manje ulaznih sredstava s obzirom na raspoloživu proizvodnu tehnologiju.)
. Svega 1,5% poljoprivrednika iz uzorka dobro koristi svoje proizvodne kapacitete s tehničkom učinkovitosti oko 0,80. U smislu obujma tehnologije hrvatski poljoprivrednici vrlo dobro posluju, sa srednjim rezultatom učinkovitosti od 0,82[7] (Rezultat učinkovitosti od 0,82 ukazuje da prosječan poljoprivrednik iz FADN uzorka može poslovati na optimalnoj razini prilagođavajući svoj opseg poslovanja za samo 18 %, čime koristi pune potencijale trenutno primijenjene tehnologije.)
· Više od 50% poljoprivrednika iz uzorka ima učinkovitost s obzirom na obujam veću od 0,90.

Najveću tehničku učinkovitost, od 0,46, ostvaruju poljoprivrednici koji primaju potpore iz Programa ruralnog razvoja usmjerene na investicije čime unaprjeđuju tehnologiju poslovanja i poboljšavaju ekonomski rezultat. Starost nositelja, odnosno odgovorne osobe poljoprivrednika, kao i visoka ovisnost dohotka o izravnim plaćanjima, obrnuto su proporcionalni s rezultatom tehničke učinkovitosti. Veliki poljoprivrednici i vrlo mali s diverzificiranom proizvodnjom tehnički su učinkovitiji, a promatrano po sektorima poljoprivrednici specijalizirani za svinjogojstvo, peradarstvo, hortikulturu i vinarstvo ostvaruju veću tehničku učinkovitost, dok su poljoprivrednici specijalizirani za proizvodnju žitarica, ostalih ratarskih kultura te mješovitu proizvodnju neučinkoviti.

Rast tehničke učinkovitosti i učinkovitosti s obzirom na opseg poslovanja pozitivno su se odrazili na povećanje ukupnog faktora produktivnosti koji je u razdoblju od 2014. do 2016. rastao po stopi od 4,5% godišnje. Polovica poljoprivrednika iz FADN uzorka bilježila je rast ukupnog faktora produktivnosti, dok je 40% njih bilježila pad. Veće stope rasta bilježe poljoprivrednici specijalizirani za proizvodnju voća, maslina i ostalih trajnih nasada, hortikulturnih proizvoda, mlijeka, vina, svinja i peradi. Kod 57% poljoprivrednika iz FADN uzorka zabilježeno je tehničko nazadovanje te je za rast ukupne faktorske produktivnosti neophodno osigurati pozitivne tehničke promjene.

Poljoprivreda je usko vezana s ostalim djelatnostima gospodarstva u vidu potražnje za inputima, kapitalom i radnom snagom ili u vidu opskrbe drugih sektora inputima te rast poljoprivrednog sektora značajno utječe na ekonomsku aktivnost u proizvodnji prehrambenih proizvoda i pića, transportu, veleprodaji i maloprodaji, ugostiteljstvu (hoteli i restorani) te istraživanju i razvoju. Procjenjuje se da proizvodnja primarnih poljoprivrednih proizvoda u iznosu od 1 milijun kuna dovodi do rasta ukupnog gospodarskog rezultata od 1,65 milijuna kuna. Rast ukupne faktorske produktivnosti poljoprivrede ostvaruje veće učinke na cjelokupno gospodarstvo ukoliko poljoprivredno-prehrambeni sektor ima dobro razvijene, funkcionalne vrijednosne lance s čvrstim gospodarskim vezama unutar i izvan sektora.

Prehrambeno-prerađivačka industrija Republike Hrvatske pokazuje snažan potencijal za stvaranje dodane vrijednosti i novih radnih mjesta s pozitivnim učincima na cjelokupno gospodarstvo. Poljoprivreda i prehrambeno-prerađivačka industrija zajedno čine 6% ukupnog BDP-a Republike Hrvatske.

Javna potpora poljoprivredi

U trenutnom programskom razdoblju financijska omotnica zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske usmjerena je na podršku ruralnom razvoju (58% omotnice usmjereno je na mjere ruralnog razvoja, 40% na izravna plaćanja i 2% na mjere zajedničkog tržišta). Na razini Europske unije 76% proračuna zajedničke poljoprivredne politike usmjereno je na izravna plaćanja. Kako bi umanjila razliku u potpori dohotku u odnosu na prosjek Europske unije, Republika Hrvatska koristi dodatna plaćanja iz svog državnog proračuna i koristi mogućnost prebacivanja 15% sredstava iz proračuna za ruralni razvoj u izravna plaćanja.

Potpore poljoprivredi (izravna plaćanja i potpora ruralnom razvoju) doprinose rastu gospodarskih rezultata s multiplikativnim učinkom od 2,67 (na godišnjoj razini povećavaju gospodarski rezultat za 1,55%, dodanu vrijednost za 2,93% i zapošljavanje za 1,49%). Projekti ruralnog razvoja donose šire ekonomske učinke jačanjem strukturne veze između

primarne poljoprivrede i drugih gospodarskih podsektora pa je procijenjeno da 1 milijun kuna potrošenih na ruralni razvoj daje gospodarski rezultat od 3,43 milijuna kuna, 2,81 milijuna kuna dodane vrijednosti i 9,39 novih radnih mjesta dok 1 milijun kuna potrošenih na izravna plaćanja daje gospodarski rezultat od 2,21 milijuna kuna, 2,18 milijuna kuna dodane vrijednosti i 5,90 novih radnih mjesta.

U 2019. izravna su plaćanja činila 37,8% neto dodane vrijednosti koju su ostvarili hrvatski poljoprivrednici, što je više od prosječnog udjela na razini Europske unije od 26,5%. U usporedbi s ostalim članicama Europske unije, u razdoblju od 2013. do 2016. izrazito visoki udio izravnih plaćanja u dohotku bilježe sektori: maslinarstva i mješovitih trajnih nasada (u ovim sektorima Republika Hrvatska je prva u rangu država članica Europske unije), mješovitog stočarstva (Republika Hrvatska je treća u rangu država članica Europske unije), mješovitog uzgoja usjeva i stoke, mljekarstva i vinarstva (u ovim sektorima Republika Hrvatska je četvrta u rangu država članica Europske unije), hortikulture i žitarica (u ovim sektorima Republika Hrvatska je sedma u rangu država članica Europske unije) te voćarstva (Republika Hrvatska je osma u rangu država članica Europske unije). Navedeni sektori u razdoblju od 2013. do 2016. stvaraju više od 50% neto dodane vrijednosti svih poljoprivrednika Republike Hrvatske i čine 76% hrvatske poljoprivredne populacije.

Izravna plaćanja u Republici Hrvatskoj uglavnom se sastoje od proizvodno nevezanih plaćanja. Proizvodno vezane potpore, koje su usmjerene na specifične podsektore, čine 15% nacionalne omotnice za izravna plaćanja, a uz dodatne proizvodno vezane državne potpore, financirane iz državnog proračuna, u ukupnim izravnim plaćanjima Republike Hrvatske čine 22%. Proizvodno nevezana plaćanja, kao i potpore ruralnom razvoju, pozitivno se odražavaju na rast produktivnosti. Procijenjeno je da u novim državama članicama Europske unije rast proizvodno nevezanih plaćanja može povećati produktivnost rada za 3 do 5% godišnje, dok u starim državama članicama može povećati produktivnost rada za 1,6%.

3. VIZIJA RAZVOJA

U suradnji s predstavnicima poljoprivredno-prehrambenog sektora u Hrvatskoj određena je zajednička vizija prema kojoj će se *»proizvoditi veća količina visokokvalitetne hrane po konkurentnim cijenama, povećati otpornost poljoprivredne proizvodnje na klimatske promjene uz održivo upravljanje prirodnim resursima te doprinijeti poboljšanju kvalitete života i povećanju zaposlenosti u ruralnim područjima.«* Ovom se vizijom prepoznaje važnost veće poljoprivredne proizvodnje, uvažavajući potrebu održivog upravljanja prirodnim resursima u kontekstu ubrzanih klimatskih promjena. Ujedno se naglašava potreba za osmišljavanjem modela rasta za poljoprivredno-prehrambeni sektor koji doprinosi uravnoteženom teritorijalnom razvoju.

Za ostvarenje te vizije uspjeha, buduće politike i programi trebaju omogućiti repozicioniranje hrvatskog poljoprivredno-prehrambenog sektora na domaćem i međunarodnom tržištu. Buduća poljoprivredna politika mora omogućiti razvoj poljoprivrede u sektor koji će biti produktivniji, usklađeniji s tržištem, učinkovitiji u cijelom lancu hrane i konkurentniji. Javni izdaci za poljoprivredu trebaju se modificirati na način da velikim proizvođačima pomognu bolje iskoristiti prednosti ekonomije razmjera modernizacijom proizvodnih potencijala i poboljšanjem učinkovitosti, a malim i srednjim proizvođačima pomognu optimizirati proizvodnju putem diverzifikacije i inovacija.

Povećanje dodane vrijednosti sektora rezultirat će otvaranjem novih radnih mjesta u ruralnim područjima, povećanjem prihoda i diferencijacijom hrvatskih proizvoda. Poljoprivredno-prehrambeni sektor treba više proizvoda koji će biti prilagođeni specifičnim potrebama (npr. svježe proizvode), potrošačima (praktičnih proizvoda ili gastro delicija) i tržištu (kružno biogospodarstvo[8](EU definira biogospodarstvo kao proizvodnju obnovljivih bioloških resursa i pretvaranje tih resursa i tokova otpada u proizvode s dodanom vrijednošću, kao što su hrana, hrana za životinje, proizvodi biološkog podrijetla te bioenergija.)). Navedeni segmenti obuhvaćaju proizvode za koje potrošači smatraju da su više kvalitete te nerijetko ostvaruju više cijene, što će poljoprivredno-prehrambenom sektoru omogućiti odmak od proizvodnje niske vrijednosti. Povećanje učinkovitosti, diverzifikacija i diferencijacija proizvoda neizbježni su u procesu strukturne transformacije sektora.

Ubrzavanje strukturne transformacije hrvatskog poljoprivredno-prehrambenog sektora bit će od ključne važnosti za jačanje njegovog konkurentskog položaja. Visoki udjeli BDP-a i zaposlenosti u primarnom sektoru, niske razine produktivnosti, razlike u dohotku između ruralnih i urbanih područja te veća razina siromaštva u ruralnim područjima ukazuju na to da proces strukturne transformacije hrvatskog poljoprivredno-prehrambenog sektora još nije dovršen. Istovremeno se bilježe ekstremniji klimatski događaji koji ograničavaju uspješnost sektora i povećavaju rizik za proizvođače.

Nepotpuna strukturna transformacija ograničava konkurentski položaj hrvatskog poljoprivredno-prehrambenog sektora i njegov potencijalni doprinos gospodarskom rastu, zaposlenosti i razinama prihoda u ruralnim područjima. S obzirom na prijetnje, ali i prilike, koje donose klimatske promjene, u ta nastojanja uključit će se mjere za ublažavanje klimatskih promjena i prilagodbu ovim promjenama.